

Mediálne zobrazovanie tém o vzťahu štátu a katolíckej cirkvi

Eva Poláková, Fakulta masmediálnej komunikácie UMC Trnava, eva.polakova@ucm.sk
Katarína Jureková, k.jurekova@post.sk

POLÁKOVÁ, Eva - JUREKOVÁ, Katarína. Media display themes of relationship between the state and the Catholic Church. Individual and Society, 2007, Vol. 10, No. 2.

Article is a partial result within the thesis K. Jureková, led by E. Polakova at the Faculty of Mass Communication, University of Cyril and Methodius in Trnava. The authors analyzed therein media presentation topics on the relationship between the State and the Catholic Church in SME daily Catholic newspaper and magazine.

State. Catholic Church. Daily SME.

1 Úvod

Slovenská republika je krajinou so silnou kresťanskou tradíciou a aj v súčasnosti je vnímaná ako krajina s pomerne religióznym obyvateľstvom. Väčšina obyvateľov, bez ohľadu na vierovyznanie, sa preto zaujíma o spoločenské témy týkajúce sa vzťahu štátu a cirkvi. Od roku 1999 bol tento vzťah poznačený najmä otvorenejšou mediálnou kritikou predstaviteľov politickej štátnej moci zo strany zástupcov cirkvi. Podľa počtu veriacich je u nás najväčšou rímskokatolíckou cirkvou, preto sme sa v našom výskume zamerali na analýzu mediálnej prezentácie vybraných tém súvisiacich so vzťahom štátu a rímskokatolíckej cirkvi. Po roku 2000 ovplyvnilo mediálny dialóg medzi cirkvami a štátom najmä uzavretie dlhotrvajúceho procesu ratifikácie Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou, prijatie cirkevného zákona a financovanie cirkvi. Rozhodli sme sa preto preskúmať, aký obraz týchto tém vytvárali ideovo rozdielne zamerané printové médiá. Keďže všetky doterajšie teórie mediálnej komunikácie pripúšťajú istý vplyv médií na formovanie verejnej mienky, zaujímalo nás, ako o témach týkajúcich sa vzťahu štátu a cirkvi informujú náboženské a ako nenáboženské printové médiá a či existuje nejaký rozdiel medzi vytváraným mediálnym obrazom týchto tém.

2 Cieľ výskumu, výskumná téma, výskumné metódy

Hlavným cieľom výskumu bolo overiť predpoklad existencie rozdielnosti kvality mediálneho zobrazenia tém cirkevno-štátnych vzťahov v náboženských a verejných nenáboženských printových médiách.

Šetrenie sme realizovali prostredníctvom obsahovej analýzy mediálnych textov v denníku SME a týždenníku Katolícke Noviny v období od januára 2000 do decembra 2006. Skúmali sme, ako sa tieto periodiká podieľali na mediálnej prezentácii vybraných tém súvisiacich so vzťahom SR a rímskokatolíckej cirkvi, a teda aj na formovaní názorov svojich čitateľov a následne na tvorbe verejnej mienky o vybraných témach vzťahu štátu a rímskokatolíckej cirkvi na území SR. Zaujímalo nás tiež, v akej miere sa témy pertraktované na stránkach oboch periodík zhodovali v obsahu a forme a ako sa podieľali na tvorbe verejnej mienky o týchto témach.

V prieskume sme použili kvalitatívnu obsahovú analýzu zameranú na rozbor vybraných publikovaných

mediálnych obsahov, pričom sme analyzovali tieto tematické kategórie:

- témy, ktorým sa vybrané periodiká venovali v sledovanom období v súvislosti s rímskokatolíckou cirkvou v SR,
- témy súvisiace s rímskokatolíckou cirkvou v zahraničí,
- témy súvisiace so vzťahom rímskokatolíckej cirkvi a štátu v SR,
- kategóriu obsahovo-kvalitatívneho vnímania publicistických článkov (pozitívne a negatívne ladené).

2.1 Charakteristika analyzovaných médií

Zámerným výberom sme sa rozhodli pre analýzu mienkotvorného nenáboženského denníka SME, pretože stabilne patrí medzi najčítanejšie denníky v SR, má celoštátny charakter a celospoločenský dosah. Za nábožensky orientovaný protipól periodika sme v našom výskume zvolili Katolícke Noviny, ktoré sú najčítanejšími spomedzi kresťanských periodík a dlhodobo si udržiavajú stabilné miesto v prvej desiatke v rebríčku predajnosti.

Denník SME vstúpil na slovenský mediálny trh v polovici januára 1993, v súčasnosti patrí medzi najčítanejšie denníky, vydáva ho vydavateľstvo Petit Press v redakcii Matúša Kostolného, ktorý nahradil dlhoročného šéfredaktora Martina M. Šimečku. SME vychádza šesťkrát týždenne a čitateľom prináša informácie v tradičných rubrikách: Spravodajstvo, Regióny, Názory a polemika, Zahraničie, Kultúra, Ekonomika, Šport a Servis. Tradičná obsahová štruktúra je pravidelne (v niektorých prípadoch neperiodicky) dopĺňaná prílohami, medzi ktoré napríklad patrí: Auto-Moto, Bratislava, Fórum, Kariéra, Šport, Počítače, Kultúra, Veda, Víkend či Zdravie.

Týždenník Katolícke noviny (ďalej len KN) má na našom území dlhoročnú tradíciu. Ako píše Belák, KN „*prispievali v zložitých podmienkach od polovice minulého storočia k budovaniu základov našej kresťanskej periodickej tlače. Ich ambíciou od počiatku bolo, aby všetci priaznivci tlačeného katolíckeho slova pokladali Katolícke noviny za svoje.*“ (2001, s. 710). KN boli založené v roku 1849, ich obsah a forma sa v priebehu viac ako 150-ročnej tradície menili, zameranie na náboženskú tematiku však pretrvalo. Na verejnosti sa stále prezentujú ako týždenník pre náboženské a spoločenské otázky, vychádzajú každý utorok s dátumom nasledujúcej nedele. Vydavateľom periodika je Spolok sv. Vojtecha a šéfredaktorom je od roku 2000 Marián Gavenda. Rovnako ako denník SME, aj KN zmenili v roku 2000 celkový grafický dizajn a čitateľom sa prezentujú ako „tradičné noviny moderného kresťana“. Čitateľov v súčasnosti oslovujú pravidelnými rubrikami: Úvod, Z domova, Zo sveta, Vatikán, Duchovná obnova, Téma, Listáreň, Liturgia, Mládež, Kultúra, Reflexia, Detský týždeň, Oznamy, Jubileá kňazov a Misie.

2.2 Charakteristika základného súboru a výskumnej vzorky

Za základný výskumný súbor sme zvolili všetky čísla denníka SME a týždenníka Katolícke noviny a všetky v nich publikované žurnalistické texty o rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku a v zahraničí, uverejnené v období od januára 2000 do decembra 2006 vrátane. V prípade denníka SME to bolo 2099 čísel, v prípade týždenníka KN tvorilo základný súbor spolu 364 čísel. Základom pre nás boli spravodajské mediálne obsahy (pozri tabuľku č.1) informujúce o všetkom, čo v istej miere súviselo s rímskokatolíckou cirkvou. Texty sme vnímali v širšom kontexte celej cirkevnej problematiky.

Analyzovali sme spravodajské materiály, z ktorých sme:

- vybrali iba témy súvisiace so vzťahom SR a rímskokatolíckej cirkvi,
- z týchto tém sme si určili tri najviac mediálne pertraktované témy, ktoré sa stali predmetom nášho ďalšieho kvalitatívneho výskumu,
- všimli sme si publicistické príspevky a to, aký bol ich obsah vo vzťahu k rímskokatolíckej cirkvi v sledovanom období.

Tento postup sme zvolili preto, aby sme aspoň čiastočne dosiahli porovnateľnosť denníka SME s týždenníkom KN, napriek nerovnakej periodicite. (Z tohto dôvodu sme nemohli porovnávať spravodajské texty, pretože tie sa v KN vyskytujú v porovnaní s denníkom SME v minimálnej miere.)

Mediálne obsahy informujúce o rímskokatolíckej cirkvi v zahraničí sme iba enumerovali (pozri tabuľku č. 2), pretože pre potreby výskumu nie sú podstatné. Vymenúvame ich iba preto, aby bola informácia o témach súvisiacich s rímskokatolíckou cirkvou komplexná.

Výberovým súborom sa pre nás stali celé publicistické články (kategóriu zmienok sme nebrali do úvahy)

pojednávajúce o vzťahu rímskokatolíckej cirkvi a SR informujúce o týchto vybraných témach:

- Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou,
- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o uplatňovaní výhrady vo svedomí,
- Financovanie cirkví.

Do kategórie celé články sme zaradili články, ktoré sa plne a cielene zaoberali niektorým aspektom cirkevno-štátnych vzťahov. (Pri špecifikácii uvedených tém sme vychádzali najskôr zo spravodajstva denníka SME aby sme mohli vybrať najzávažnejšie témy.)

Pri realizácii kvalitatívnej obsahovej analýzy sme si ďalej rozdelili články na pozitívne vo vzťahu ku rímskokatolíckej cirkvi a k názorom, ktoré cirkev zastáva a na také, ktoré vyznievali vo vzťahu k rímskokatolíckej cirkvi negatívne. Takéto kategórie sme si zvolili preto, aby sme zistili, aký obraz rímskokatolíckej cirkvi vytvára na svojich publicistických stránkach náboženské a aký obraz tvorí nenáboženské periodikum.

3 Výsledky analýzy a ich interpretácia

Tabuľka 1: Predmetné témy: rímskokatolícka cirkev v SR 2000 - 2006 (výber pre analýzu)

T É M A 1. podtéma	ROK UVEREJNENIA						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Slovenská republika a Vatikán 1. Vatikánska zmluva* 2. Zmluva o kat. výchove a vzdelávaní* 3. Uplatňovanie výhrady vo svedomí*	X	X			X X	X X	X X
2. Cirkevné školstvo 1. Katolícka univerzita* 2. Financovanie cirkevných škôl* 3. Náboženstvo vs. etika* 4. Joga*	X X	X X X	X	X	X	X X	X X
3. Financovanie cirkví * (model financovania, zákon o financovaní cirkví, platy)	X	X	X	X	X	X	X
4. Registrácia cirkví*	X						
5. Legislatíva* (všetky zákony súvisiace s cirkevnou problematikou)	X	X					
6. Cirkevní predstavitelia o politickom diani (voľby, vstup do EÚ, komentár politiky, Ústava EÚ)	X		X	X	X		X
7. Kauza Triptych	X		X		X		
8. Zákaz nedelňých nákupov*			X				
9. Personálne otázky (vrátane KBS) (menovania, činnosť, škandály a kauzy, Štb...)	X	X	X			X	X
10. Sviatky katolíckej cirkvi	X	X	X	X	X	X	X
11. Proces blahorečenia (biskup Gojdič)	X	X	X				
12. Podujatia, aktivity katolíckej cirkvi (väznice, nemocnice, kongresy, púte, omše...)	X	X		X	X		
13. Vzťahy s ostatnými cirkvami (zmluvy so štátom, dohoda o krste a iné)	X	X	X				
14. Represie voči rehoľníkom	X						
15. Interrupčný zákon*		X		X	X		
16. Registrované partnerstvá *					X	X	
17. Maďarský biskup			X				

18. Odluka cirkví od štátu*				X		X	X
19. Vojenský ordinár*				X			
20. Cirkevný majetok, reštitúcie*		X		X		X	

*témy, ktoré najviac súvisia so vzťahom štátu a cirkví

Tabuľka 2: Predmetné témy: rímskokatolícka cirkev v zahraničí 2000 - 2006 (enumerácia)

T É M A 1. podtéma	ROK UVEREJNENIA						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Osoba pápeža							
1. zdravotný stav							
2. zahraničné cesty							
3. výzvy, prejavy, posolstvá	X		X		X		X
4. verejné vystupovanie	X		X	X	X		X
5. podriadení	X		X	X	X	X	X
6. atentát, Fatimské tajomstvo	X		X	X	X	X	X
7. 25. výročie pontifikátu Jána Pavla II.	X		X	X	X		X
8. smrť Jána Pavla II., výročie smrti	X						X
9. voľba nového pápeža							
10. proces blahorečenia Jána Pavla II.							
2. Vatikán							
1. vzťahy s inými štátmi (Čína, Rusko, ČR, USA, Španielsko, Chorvátsko)	X			X	X		X
1. názory Vatikánu (napr. na antikoncepciu, interrupcie, registrované partnerstvá, násilie, eutanáziu a iné)	X		X	X	X		X
1. škandály - pornografia, pedofília							
3. Ostatné (sociálna politika, sviatky,...)	X		X	X	X	X	X

3.1 Mediálna prezentácia témy Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou

3.1.1 Prezentácia témy v denníku SME

V publicistike denníka SME boli v súvislosti s touto témou viac publikované mediálne obsahy, ktoré vyznievali skôr kriticky a ironicky vo vzťahu k obsahu zmluvy, obranný charakter mal iba jeden príspevok. Príspevky vyznievali zamerané skôr negatívne na adresu cirkvi ako takej a pápeža. Dešifrovali sme nielen kritiku katolíckej cirkvi a jej snahy stať sa dominantnou medzi cirkvami na Slovensku, ale aj kritiku štátu a jeho zástupcov a ich konania, vrátane kritiky ich záujmu na úprave vzťahov medzi SR a Vatikánom. Vo viacerých mediálnych textoch k téme Vatikánska zmluva bol evidentný kritický postoj verejnosti k Vatikánskej zmluve, ktorá bola v publicistike denníka SME označená ako *zmluva, ktorá je v rozpore s Ústavou SR, s právnym systémom SR a medzinárodnými dohovormi, tiež ako zmluva utajovaná, významná (týka sa veľkého počtu ľudí), nevyvážená v neprospech SR, diskriminujúca nekatolícku časť obyvateľstva a zvýhodňujúca iba katolíckych veriacich*. Zmluva bola tiež označená za takú, ktorou si *katolícka cirkev posilní svoje upadajúce postavenie a politici si jej prijatím získajú hlasy katolíkov*. Zároveň jeden z autorov textov vyjadril presvedčenie, že sa ňou SR *vracia späť do minulosti*. Vatikánska zmluva bola v diskusii vnímaná ako obsahovo plytká, všeobecná a povrchná, a to predovšetkým preto, že prináša nové podnety na spoločenskú diskusiu, resp. otvára otázky vyplývajúce zo záväzkov, ktoré zakotvuje: uplatňovanie výhrady vo svedomí, pastoračnú službu v ozbrojených silách a policajnom zbore, pôsobnosť cirkví v oblasti vzdelávania, výchovy, sociálnych a misijných zariadení, financovanie cirkví.

Príspevky písali čitatelia - verejnosť (laická aj odborná) a publicisti denníka SME. Ani raz nebol publikovaný názor zástupcu cirkvi. Myslíme si, že to do istej miery vyplynulo zo stanoviska KBS, ktorá vyhlásila, že *sa k faktu schválenia zmluvy vládou nebudú vyjadrovať dovtedy, kým zmluva nebude podpísaná zmluvnými stranami*. (Nicholsonová, 2000, s. 2), Cirkevní predstavitelia neboli citovaní alebo

parafrázovaní ani v spravodajstve, ani v publicistike denníka SME. Zároveň, ako predpokladáme, mohla táto skutočnosť súvisieť aj s faktom, že išlo o medzinárodnú zmluvu, z čoho vyplýva, že rímskokatolícka cirkev na Slovensku nedisponovala kompetenciou podávať akékoľvek oficiálne vyhlásenia. K téme sa preto v spravodajstve sporadicky vyjadrovali zástupcovia Svätej stolice. Podľa nášho názoru nejde v prípade tejto témy o príklad mediálnej diskusie v pravom zmysle slova, keďže sa neobjavilo názorové spektrum za a proti.

3.1.2 Prezentácia témy v týždenníku *Katolícke noviny*

V porovnaní s denníkom SME uverejnili KN v súvislosti s témou Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou nepomerne menej spravodajských a publicistických príspevkov. Publicistika KN bola, na rozdiel od denníka SME, pozitívne ladená vo vzťahu k samotnej Vatikánskej zmluve a v konečnom dôsledku aj ku katolíckej cirkvi ako takej. Svojim čitateľom prezentovali KN výmenu ratifikačných listín opakovane ako „slávnostnú“, taktiež tento proces označili za „ceremoniu, ktorá korunovala vyše štvorročné úsilie vlády SR“. Rozhodnutie uzatvoriť takúto zmluvu – „významný dokument“ bolo prezentované ako pozitívne. Neboli publikované žiadne názory proti obsahu zmluvy a proti jej prijatiu. Mediálna diskusia na pôde KN neexistovala. Zrejme bolo podľa nášho názoru iba jednostranné posolstvo periodika – obhájiť zmluvu a jej prijatie, vysvetliť jej obsah a význam, prínos pre katolícku cirkev a jej veriacich.

3.2 Téma Zmluvy o uplatňovaní výhrady vo svedomí

3.2.1 Denník SME

V súvislosti s témou Zmluvy o uplatňovaní výhrady vo svedomí uverejnil denník SME neobvykle vyvážený počet spravodajských a publicistických príspevkov. Tematika uplatňovania výhrad vo svedomí bola v porovnaní s ostatnými témami, ktorým sme sa v empirickom výskume venovali, nepomerne viac medializovaná. Spravodajské informácie boli z obsahového hľadiska vyvážené, obsahovali názory politických predstaviteľov za a proti zmluve. Tento fakt jednoznačne hovorí o politickom tóne témy, resp. o jej spolitizovaní. Môžeme hovoriť (rovnako ako je to badateľné aj v prípade interrupčného zákona) o akomsi mediálnom zápase politických zástancov zmluvy a tých, ktorí mali voči zmluve a jej obsahu výhrady. Cirkevní predstavitelia sa, v porovnaní so štátnymi predstaviteľmi, vyjadrovali k téme veľmi málo. Spravodajské informácie preto v plnej miere odzrkadľovali politické názorové spektrum. Charakteristickým znakom spravodajstva, predovšetkým v roku 2005, boli často sa opakujúce informácie rovnakého významu. Podľa nášho názoru boli pre stáleho čitateľa redundantné.

V súvislosti s medializáciou témy výhrady vo svedomí bol denník SME ministerstvom spravodlivosti pod vedením Daniela Lipšica obvinený z toho, že „séria zavádzajúcich článkov“ je „pokračovaním kampane denníka proti zmluve o výhrade vo svedomí.“ (Fides, 2006, s. 14) Denník SME na tieto tvrdenia reagoval slovami, že „nezavádza a nemá dôvod viesť kampaň proti výhrade svedomia.“ (Hajdúchová, 2006, s.14)

Publicistika mala podobu mediálnych diskusií medzi komentátormi, politológmi, zástupcami štátu, zástupcami tretieho sektora – rôznych mimovládnych organizácií a občianskych združení; študentmi a čitateľmi. Aj na pôde publicistiky sa potvrdilo vyššie uvedené tvrdenie o spolitizovaní témy uplatňovania výhrady svedomia, pretože väčšina aktérov mediálnej diskusie vnímala tento problém ako zápas medzi KDH a tými, ktorí proti zmluve vystupovali. Vo Fóre čitateľov boli zverejnené argumenty proti zmluve, zastávajúce predovšetkým názor, že prijatím zmluvy sa sleduje iba jedno – „vytvoriť kategóriu ľudí s väčším rozsahom práv, ako má naša ústava.“ (Gabčo, 2005, s. 16) Čitateľská obec sa pýtala, „prečo by mala mať cirkev a veriaci väčšie práva ako ateisti?!“ (Jančík, 2006, s.16)

Články vyznievajúce negatívne, ironicky a vyčítavo vo vzťahu k zmluve a teda, de facto, rovnako negatívne aj smerom ku rímskokatolíckej cirkvi a k jej iniciatíve, nad pozitívnymi ohlasmi prevažovali. Pluralita bola zachovaná, keďže SME publikovalo aj názory zástancov zmluvy. Diskusia bola podľa nášho názoru otvorená, vyznela skôr kriticky ako pozitívne voči obsahu zmluvy, no priniesla návrhy na korekcie existujúceho textu, niektoré z nich boli akceptované. Zásluhou diskusií, prebiehajúcich aj na pôde denníka SME boli niektoré state zmluvy upravené do miernejšej podoby. Kritici tvorcom zmluvy vyčítali predovšetkým „výnimočné postavenie manželstva“, t. j. diskrimináciu homosexuálov – zabránenie prijatiu zákona o registrovanom partnerstve, state o vyučovaní náboženstva na vysokých školách, čím by sa obmedzila akademická sloboda a nadštandardné právo cirkvi vystupovať v spoločenských komunikačných prostriedkoch.

Diskusia síce prispela k zmene obsahu zmluvy, no nepriniesla riešenie politickej krízy, ani posúdenie

„správnosti“ náboženského pohľadu na svedomie. Kresťanská morálka bola skôr posunutá na okraj diskusie, ktorá z nej vytvorila niečo zlé, nepotrebné či prežitú. Otázka výhrad vo svedomí sa v mediálnej diskusii v denníku SME stala, na rozdiel od KN, skôr otázkou politickou, nie náboženskou. Otázka svedomia a jeho výhrad bola vtiahnutá na politickú scénu, stala sa predmetom politických diskusií. Do verejnej diskusie sa zapojilo mnoho osobností. Reflektovali reálny stav. Otázka výhrad vo svedomí bola podľa vysokej miery mediálnej pozornosti spoločensky atraktívnou a príťažlivou. Dokazuje to aj fakt, že záujem o spoločenskú diskusiu bol veľký.

V diskusii neboli konfrontované názory či predstavy, čo vlastne pojem „svedomie“ pre aktérov diskusie znamená. Z nášho pohľadu tento aspekt v diskusii absentoval, no vo všeobecnosti sa dá na základe názorov diskutujúcich usúdiť, že existuje religiózny a nereligiózny pohľad na svedomie. Naproti tomu, mnohí aktéri diskusie podrobili „svedomie“ právnym analýzám.

3.2.2 Týždenník Katolícke noviny

Prezentovanie témy uplatňovania výhrad vo svedomí bolo na stránkach KN v porovnaní s denníkom SME príznačné publikovaním „zmluvu schvaľujúcich príspevkov“ bez ohľadu na to, či tieto príspevky pochádzali z pera čitateľov KN alebo redakčného tímu či predstaviteľov cirkvi.

Zaujímavé je, že spravodajské príspevky iba stručne a vyvážené mapovali petičné akcie za zmluvu a proti zmluve. V tomto bode je evidentný obsahový rozdiel medzi oboma periodikami. Samotný obsah zmluvy, priebeh jeho prípravy, rokovací či schvaľovací proces zachytené neboli. Tému petícií sa venovala aj publicistika, čím sa podľa nášho názoru KN vyhlila tejto konfrontačnej téme, ktorá v spoločnosti vyvolala mnoho otázok. Naopak, denník SME nepokladal tému petícií za kľúčovú. V porovnaní s KN sa jej venoval minimálne, ba až zanedbateľne a to formou krátkych zmienok.

Minimálne sa vyskytujúcu publicistiku na túto tému autorsky pripravil šéfredaktor Marián Gavenda. Vo väčšine prípadov sa nevenoval samotnej zmluve, procesu jej prijatia či jej obsahu, ale skôr kritike médií za to, že informujú skreslene. Výnimkou bola objasňujúca, vysvetľujúca polemika, v ktorej prezentoval protinázor ku kritickým ohlasom. Publicistické príspevky Mariána Gavendu boli obsahovo zamerané na kritiku jednostranného a skresleného informovania médiami o téme čiastkovej zmluvy o uplatňovaní výhrady vo svedomí a na prezentáciu obsahu zmluvy, jej významu a prínosu pre občanov SR. Domnievame sa, že dôvodom takého kroku bola snaha o vyváženie vtedy existujúceho stavu: k informáciám o tom, čo zmluve chýba, pridať aj informácie o tom, čo v nej v skutočnosti je. KN prejavili podľa nášho názoru snahu zvýšiť povedomie o zmluve, jej obsahu a význame pre spoločnosť. Príspevky Mariána Gavendu považujeme z istého uhla pohľadu za vyvážené, keďže autor uvádzal aj negatívne tvrdenia, na ktoré následne reagoval. Publikované kritické zmienky boli nepôvodné - autor ich prebral zo spravodajstva alebo publicistiky iných médií. KN neuverejnili ani jeden pôvodný príspevok „proti zmluve“. Publicistika vo všeobecnosti informovala o obsahu zmluvy, no viac, ako obsahom, sa zaoberala petíciou za prijatie zmluvy, jej obsahom, významom a priebehom petičnej akcie.

Okrem jedného celého článku a niekoľkých zmienok o petícii proti prijatiu výhrady vo svedomí, logicky prezentujúcich odmietavý postoj k zmluve, boli všetky publicistické a spravodajské príspevky zmluve naklonené. Všetky uverejnené ohlasy čitateľov boli v duchu obhajoby a schvaľovania zmluvy.

KN neplnili ani v tomto prípade funkciu verejného mediálneho fóra, ak vezmeme do úvahy fakt, že uverejnili len názor jednej strany (ak do názorového spektra nezarátame použitie kritických názorov iných, aby si autor vytvoril možnosť obhajujúco a vysvetľujúco reagovať na kritiku). V prevažnej väčšine malého počtu publicistických príspevkov (komentáre, polemiky, ohlasy čitateľov, rozhovory, otvorený list) sa necituje pôvodný zdroj (politik, predstaviteľ tretieho sektora...), cituje sa iba médium, jeho podanie správy, ním získaný názor.

Téma výhrad vo svedomí nevyznela v KN, na rozdiel od SME, ako téma politická či spolitizovaná, keďže sa KN venovali iba obsahu zmluvy, nie politickému zápasu za prijatie/neprijatie zmluvy.

3.3 Mediálna prezentácia témy financovania cirkví a náboženských spoločností

3.3.1 Denník SME

V súvislosti s problematikou financovania cirkví a náboženských spoločností registrovaných na území SR, a teda aj v súvislosti s financovaním najpočetnejšej rímskokatolíckej cirkvi, boli v denníku SME v sledovanom období publikované iba spravodajské texty, s výnimkou krátkej zmienky v publicistike,

ktorá s financovaním nepriamo súvisela. Autor sa vyjadroval k otázke zverejnenia náboženskej príslušnosti pri sčítaní obyvateľstva. Ako vieme, práve údaj o náboženskej príslušnosti mal byť rozhodujúci pre určenie počtu duchovných pre jednotlivé cirkvi, s čím bolo úzko spojené vyčíslenie finančných prostriedkov na platy duchovných. Nemožno ju považovať za zmienku, ktorá by katolícku cirkev vykreslila v negatívnom svetle. Autor skôr kritizuje štát, že od občana žiada odpoveď na otázku, ktorú považuje za výsostne súkromnú záležitosť preto, aby mohol vyriešiť otázku financovania cirkvi.

Problematika financovania rímskokatolíckej cirkvi bola na stránkach denníka SME pertraktovaná predovšetkým v súvislosti s vtedy aktuálnou ratifikáciou Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou. Počas skúmaného obdobia obsahovo korešpondovala s témami, ktoré sa stali predmetom partnerských diskusií medzi cirkvou a štátom - súčasný model financovania, vytvorenie optimálneho modelu financovania, platy duchovných, platy organistov a spevákov, objem finančných prostriedkov poskytovaných cirkvám zo štátneho rozpočtu a podobne.

Vyznenie článkov vo vzťahu ku katolíckej cirkvi bolo v spravodajstve neutrálne, články plnili informatívnu funkciu. Dokumentovali reálny stav otázky financovania a jej postupné riešenie a obmieňanie jej obsahu v priebehu rokov. Články nevyznievali ani pozitívne, ani negatívne vo vzťahu k rímskokatolíckej cirkvi. V novinárskych textoch bol podľa nás poskytnutý vyvážený priestor na konštatovanie či reakcie jednak pre predstaviteľov štátnej moci a tiež pre predstaviteľov rímskokatolíckej cirkvi.

Otázkou úzko súvisiacou s témou financovania cirkvi bola téma reštitúcií cirkevného majetku a téma ekonomickej odľahčenia cirkvi od štátu. Novinárske texty s týmto obsahom už ďaleko viac ako v prvom prípade priniesli čitateľovi obraz o odlišných názoroch cirkvi a politických predstaviteľov na predmetné otázky. V rámci publicistiky, ale aj v rámci spravodajstva mohol čitateľ sledovať spektrum protichodných názorov, hovoriacich v prospech a v neprospech cirkvi, a v publicistickej tvorbe boli prezentované postoje cirkevných predstaviteľov, politikov a občanov. Obe témy, ktoré sa istým spôsobom prelínali, sa stali bázou pre diskusie a polemiky.

V súvislosti s návrhom umožniť cirkvám reštituovať pôdu a stavby boli v denníku SME uverejnené spravodajské texty. K téme sa vyjadrovali aj zástupcovia štátu (za a proti návrhu) aj zástupcovia cirkvi (hovorca KBS, kňazi nekatolíckych cirkvi a pod.).

3.3.2 Prezentácia témy v týždenníku Katolícke noviny

Katolícke noviny publikovali výnimočne málo spravodajských textov a publicistických príspevkov k téme financovania cirkvi (tiež aj v súvislosti s majetkom cirkvi) v porovnaní s ostatnými tematickými okruhmi. Publicistika mala charakter kritiky médií za neúplné informovanie verejnosti, za publikovanie čiastočnej pravdy. Autori vysvetľovali fakty, dopĺňali to, čo odznelo v iných médiách.

Spravodajské texty boli preberané z TK KBS a v jednom prípade aj z denníka SME. Predstavitelia štátu aj predstavitelia cirkvi dostali rovnaký priestor vyjadriť sa.

4 Závery analýz mediálnych prezentácií vybraných tém

Z empirického výskumu realizovaného metódou obsahovej analýzy vyplynuli tieto závery:

Záver Z1:

Katolícke noviny informovali o predmetných témach viac prostredníctvom publicistických žánrov ako formou spravodajských príspevkov.

Domnievame sa, že tento fakt súvisí s týždennou periodicitou, ktorá vo väčšine prípadov neumožňuje časovo aktuálne informovať o témach súvisiacich so vzťahom štátu a cirkvi. KN majú na rozdiel od denníka SME možnosť poukázať skôr na spoločenskú aktuálnosť témy na poli publicistiky ako zdôrazniť jej časovú aktuálnosť na poli spravodajstva. Ako skonštatoval šéfredaktor KN, Marián Gavenda, **Katolícke noviny nie sú časovo aktuálne.** „Preto sa skôr snažíme vypichovať veci, ktoré iní nepublikujú, ponúkame nový pohľad alebo podporujeme drobné iniciatívy ako inšpiráciu pre iné farnosti a povzbudenie pre tých, čo niečo dokázali.“ (Gavenda, 2001, s. 2)

V prípade denníka SME bolo informovanie o predmetných témach realizované prostredníctvom spravodajských príspevkov a názorové spektrum odzrkadľovala publicistika.

Záver Z2:

Katolícke noviny kritizovali spôsob komunikácie iných médií.

Kritika zaznievala na adresu „väčšiny“ médií, v prevažnej väčšine autor kritiky neuvádza konkrétny odkaz na mediálny obsah konkrétneho média. V náznakoch je možné dešifrovať, že v niektorých prípadoch ide o Televíziu Markíza. Katolícka cirkev a jej predstavitelia niekoľkokrát zdôraznili aj v KN, že majú pocit, že sa na cirkev útočí prostredníctvom médií. „V minulom roku sme neraz boli svedkami skreslení a útokov na adresu cirkvi. Je veľmi potrebné, aby sme si udržiavali médiá, kde môžeme neskreslene priniesť náš kresťanský pohľad na vec a rozšíriť ho do čo najširšej verejnosti.“ (Gavenda, 2004, s. 3)

V ďalšom texte uvádzame niekoľko príkladov potvrdzujúcich vyššie uvedený záver:

Téma: Financovanie cirkvi

Príklad č. 1:

„Spolu so správou, že dňa 1. decembra vláda schválila úpravu platov duchovných, väčšina médií hovorila len o percentuálnom vyjadrení, teda že platy boli zvýšené o 42 %. V článkoch k tomuto údaju nechýbali reakcie o prehnaných požiadavkách cirkvi. Z pozície hovorca Konferencie biskupov Slovenska som v reakciách médiám zdôrazňoval viaceré argumenty. Tým, že neodznali, u väčšiny obyvateľov zostáva dojem, že Cirkev je bohatá a jej klérus priam nenásytný. (...) Nehovoriac o tom, že z mnohých článkov vyznieva, že sú to peniaze prevažne pre Katolícku cirkev. V prepočte na počet veriacich katolíci dostávajú najmenej.“ (1) Autor príspevku označil „pravdu“, ktorú uvádzali iné médiá v súvislosti s financovaním platov duchovných za „čiasťočnú“, ktorá „pôsobí vždy zavádzajúco.“

Príklad č. 2:

„Príkladom je verejná diskusia o financovaní cirkvi, na ktorú vyzval minister kultúry koncom minulého roka. Keď sledujem články v tlači, otázky do „čiernej skrinky“ či v nedávnej diskusii priamo pánovi ministrovi, môžeme si spraviť jednoduchý záver: médiá veľmi ľahko vytvorili obraz o bohatej, štátom dobre platenej cirkvi s množstvom budov, lesov a polí, z ktorých sa sype ďalšie bohatstvo a to najmä do vrecák „nič nerobiacich“ kňazov. A je zaujímavé, že do verejnej diskusie sa zapájali do veľkej miery práve tí, čo sami priznávali, že nie sú veriaci, iní že problematike celkom nerozumejú, ale „osobne si myslia...“ – odvolávajú sa na vopred naservírovaný obraz, s ktorým by, samozrejme, nesúhlasil nikto z poctivých veriacich, ani keby sa veci mali skutočne tak. Tým vzniká optický klam, že celá verejnosť si myslí práve toto. Nanajvýš nejaký rozhorčený veriaci napíše k nám do našej redakcie či na iné miesta. To je však na verejnú diskusiu nesprávna adresa. Necháme sa opatrnícky vytlačiť do čoraz uzavretejšieho súkromia a z neho potom hlasno kričíme, bez účinku na verejnú mienku. Možno to znie trochu militantne, no i tu platí známa skúsenosť, že „po vojne je každý generál“, no hlavne zásada: „Kto sa chce biť, musí tam byť“. Zmiernime to však: my sa nemusíme s nikým biť. Nám ide len o to, aby sme sa neokúňali a nebáli byť – tam, kde treba ponúknuť aj pohľad na druhú stránku mince, na pravdu, o ktorej sme vnútorne presvedčení. A vyjadriť to na správnej adrese.“ (2)

Téma: Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o uplatňovaní výhrady vo svedomí

Príklad č. 1:

„Pripravovaná zmluva s Vatikánom o výhrade svedomia je diskriminačná, neobčianska a je jednoznačne straníckou agendou. Tvrdia to predstavitelia väčšiny parlamentných strán. Za jej schválenie je iba KDĽ, no to s najväčšou pravdepodobnosťou nenájde podporu ani u svojich koalíčných partnerov...“ – začína sa správa komerčnej televízie. Tri vety a šesť absolútnych tvrdení, všetko negatívnych a zavádzajúcich. Správami o tejto zmluve v podobnom duchu je slovenský občan zaplavovaný denne. V podstate nejde o zmluvu, ale o demokraciu a slobodu. Ak si chce človek urobiť o niečom názor, a vychádzajúc z neho aj zodpovedné rozhodnutie, potrebuje pravdivé a objektívne informácie. Na základe zlých podkladov sú nesprávne aj výsledky. Komu a prečo tak záleží na zavádzaní slovenskej verejnosti v otázke výhrady svedomia a zmluvného zakotvenia tohto práva?“ (3)

Príklad č. 2:

„Pripravovaná zmluva s Vatikánom o výhrade svedomia je diskriminačná...“ začína sa s pokojnou istotou a so šarmom ďalšia správa komerčnej televízie blízkej trojpišmenkovej strane s necelými dvoma

percentami preferencií, ktorá proti zmluve o svedomí začala dokonca petíciu. Slová diskriminačná a kontroverzná sa sypú i v ďalších príspevkoch. Snaživí Goebbelsovi učenici dobre vedia, že stokrát opakovaná lož sa stáva pravdou, a prieskum medzi obyvateľmi, ktorí už majú o zmluve vlastný názor, dáva im i majstrovi manipulácie za pravdu.

Tak je, či nie je kontroverzná?

Prehľad reakcií tlače, rozhlasu a televízie na náboženské témy zatiaľ prináša len to, čo zmluve chýba. To, o čom je, nikto nespomína. (...)

„Ak sa veci majú takto, je nutné obrátiť otázku naopak: Nie je kontroverznou a diskriminačnou skôr televízia, ktorá tendenčne zamoruje verejnú mienku? Ak sa vyhovára, že nie je verejnoprávna, ale komerčná, natíska nám otázku, za aké peniaze a pre koho robí túto službu. To isté platí o všetkých ostatných, ktorí v inej tónine spievajú tú istú pesničku.“(4)

Príklad č. 3:

„Za posledných desať dní sa na mňa ako hovorca Konferencie biskupov Slovenska obracali najrozmanitejšie médiá s množstvom otázok týkajúcich sa zmluvy o práve uplatňovať výhrady vo svedomí. Nechcem posudzovať, či z časových dôvodov, alebo úmyselne, no väčšinou odznela len časť argumentov, ktoré som povedal, čo zapríčinilo následné interpretácie, niekedy skreslené. Pre tých, ktorí hľadajú objektívnu pravdu, si dovoľím zhrnúť jadro mojich výpovedí. (...)“ (5)

Príklad č. 4:

„Redaktorkám verejnoprávnej a súkromnej televízie som minulý týždeň položil tú istú otázku: „Nechcem vás presviedčať, ale čisto teoreticky, ak by ste mi dali za pravdu a podľa toho spracovali príspevok, myslíte si, že prejde?“ Obe rovnako záporne pokrútili hlavou.“(6)

Záver Z3:

Katolícke noviny vyzývali čitateľov, aby diskutovali.

Vo viacerých číslach apelovali na čitateľov, aby reagovali na aktuálne problémy či témy listami alebo e-mailami. Ako však avizoval samotný šéfredaktor KN, reakciám čitateľov (ak sú) musia často vyčítať tri základné nedostatky:

1. „**prichádzajú neskoro**“ - po uzávierke konkrétneho čísla, čím sa mnohokrát premlčí aktuálnosť problému,
2. v reakciách čitateľov absentuje „**vhodná forma**“ príspevku, pretože „sú plné žľče (nepopierame, že neraz opodstatnenej)“. Z dôvodu, že sa KN pridržiavajú zásady, že proti zlu sa nedá bojovať zlom, nepreberajú „zbrane ani štýl“ ich neprajníkov. Ako hovorí samotný šéfredaktor, takéto reakcie sa preto nemôžu stať súčasťou obsahu, nemôžu ich „ani zverejniť, ani argumentovať nimi na patričných miestach.“
3. listy prichádzajú na nesprávnu adresu.

Záver Z4:

Katolícke noviny majú tendenciu vysvetľovať skutočnosti súvisiace s konkrétnou témou.

Uvedená skutočnosť súvisí predovšetkým s dojmom KN prezentovaných v článkoch, že ostatné médiá informujú o skúmaných témach neúplne, skreslene, poloprávdivo.

Záver Z5:

Katolícke noviny obhajujú kresťanský svetonázor.

Ak by mal čitateľ čas pozrieť si ktorýkoľvek z publicistických príspevkov KN, na ktorý je uvedený odkaz v zozname bibliografických odkazov, potvrdil by si pravdivosť tohto tvrdenia. KN neuverejnili články polemizujúce s učením rímskokatolíckej cirkvi, s jej postojmi, názormi a hodnotami, ktoré zastáva a vyznáva. *Marián Veselý uvádza, že takéto konanie Katolíckych novín je pochopiteľné.* (7)

Záver Z6:

Témy cirkevno-štátnych vzťahov boli na stránkach Katolíckych novín prezentované výrazne pozitívnejšie ako na stránkach denníka SME.

Marián Gavenda, šéfredaktor Katolíckych novín hovorí, že táto orientácia vychádza z toho, že Katolícke noviny žijú „z pozitívnych správ a z duchovného obsahu. To nás odlišuje od iných.“⁽⁸⁾ Myslí si, že ak budú informovať pozitívne, „budú mať k Cirkvi veriaci pozitívny vzťah, keď nebudeme, budú ho mať zo svetských médií. V tomto zmysle ide o vnútrocirkevné poslanie.“⁽⁹⁾

Záver Z7:

Témy cirkevno-štátnych vzťahov boli na stránkach denníka SME prezentované výrazne negatívnejšie ako na stránkach Katolíckych novín.

Už len fakt, že pôvodné negatívne stanoviská k témam súvisiacim so vzťahom štátu a cirkvi sa v KN nevyskytovali je dôkazom potvrdenia hypotézy. Zároveň však konštatujeme, že diskusiu na poli publicistiky v denníku SME je možné označiť za vyváženú – obsahovala aj názory za, aj názory proti – aj keď názorov „proti“ bolo evidentne viac, ako názorov „za“ v prípade každej z tém.

Záver Z8:

Katolícke noviny poskytujú v porovnaní s denníkom SME väčší priestor na reakcie, postoje, názory a vysvetlenia predstaviteľom rímskokatolíckej cirkvi a zástancom cirkevnej „politiky“ ako predstaviteľom štátu a odporcom cirkevnej „politiky“.

V tomto prípade musíme konštatovať, že v KN sa v publicistike ani raz nevyjadril zástupca štátu. Z cirkevných predstaviteľov sa najviac k témam vyjadrovali biskupi Slovenska (vrátane KBS, ktorá v SR reprezentuje rímskokatolícku cirkev.) Ak vezmeme do úvahy fakt, že majiteľom a vydavateľom KN je Spolok sv. Vojtecha šéfredaktor KN je pracovno-právne podriadený spolku, no ako sám tvrdí, morálne je „viazaný pred Cirkvou na Slovensku,“ z čoho môže vyplývať istá miera neistoty v tom, v akom rozsahu biskupi ovplyvňujú obsah KN. Šéfredaktor Marián Gavenda takéto konštatovanie popiera. Tvrdí, že redakcia nekonzultuje s biskupmi „konkrétne príspevky v novinách. Nežiadame ich o radu či niečo môžeme publikovať alebo nie. Berieme určité spätné väzby do úvahy, lebo spätná väzba od biskupov je dôležitá, ale v tomto cítim veľkú slobodu.“ (9, s. 16)

Záver Z9:

Konfliktnosť predmetných tém a snaha o diskusiu je badateľnejšia v publicistike denníka SME.

Tento fakt potvrdzuje skutočnosť, že KN neposkytli ani v jednom prípade priestor pre mediálnu diskusiu. Predpokladali sme síce, že špecifikom náboženských médií, či už ide o printové alebo elektronické médiá je to, že na svojich stránkach alebo vo svojich programoch prezentujú predovšetkým religiózne témy v pozitívnom duchu a inej forme prezentácie viditeľný priestor nedávajú, ale zároveň sme predpokladali, že z pozície najčítanejšieho kresťanského periodika vyvinú snahu vytvoriť aj na svojich stránkach diskusné fórum o záležitostiach týkajúcich sa štátu a cirkvi.

Marián Veselý si myslí, že KN sa „zámerne vyhýbajú konfrontačným témam. Nechcú znepokojovať čitateľov, naopak, snažia sa udržiavať pokoj v myšliach, neprispievať k ďalšiemu rozdeleniu spoločnosti.“⁽¹⁰⁾ Šéfredaktor KN tento fakt potvrdil. „Vyhýbame sa zbytočnej a neplodnej polemike, vyvolávajúcej nenávisť. Na veľa tém sme zámerne po dlhom zvažovaní nereagovali, lebo sme nechceli robiť „medvediu službu“. Ide o vážne prípady, o ktorých vie len malá časť ľudí, na ktoré sa samo osebe žiada reagovať, ale v novinách s veľkým nákladom by sme problémy zbytočne spropagovali. Ďalší páčivý okruh tvoria témy, ktoré priamo či nepriamo zasahujú do politiky. Nebojíme sa vysloviť názor, ale nechceme polarizovať čitateľov pre politické dôvody, ktoré sú pre nás druhořadé.“⁽¹¹⁾ Do okruhu týchto tém patria v podstate všetky, ktoré boli predmetom nášho empirického výskumu.

Myslíme si, že takýto prístup je nekorektný predovšetkým vo vzťahu k čitateľovi. Uvedomujeme si, že kresťanské masmédiá vo veľkej miere ovplyvňujú predovšetkým veriacich ľudí ako jednu zo zložiek spoločnosti v jej názoroch, hodnotách, kultúre či v iných aspektoch jej existencie. Práve preto, že majú „osobitné poslanie vo výchove občanov ku kresťanskému zmýšľaniu, postojom a v pôsobení na utváranie

verejnej mienky,“(12) by mali svoj mediálny priestor otvoriť aj pre odporcov cirkevných názorov a ich argumenty, čím by kritika proticirkevných názorov stala konštruktívnejšou a adresnejšou, v porovnaní s kritikou iných médií.

Myslíme si, že jedným z možných riešení je to, aby sa v mediálnom priestore vytvorilo periodikum, ktoré by reflektovalo aj spoločensko-politické otázky a teda aj cirkevno-štátne vzťahy z pohľadu kresťanov – laikov, keďže KN majú svoju jasnú orientáciu a obsahové zameranie, nepolemizujú s učením a názormi cirkvi. Zastávame názor, že polemické kresťanské periodikum na trhu chýba. Neexistujú však prieskumy verejnej mienky, ktoré by dokázali alebo vyvrátili tvrdenie, že by si našiel svoju čitateľskú základňu.

Záver Z10:

SME ponúklo široký priestor na kritické názory. Kritika pomerne často operovala rovnakými argumentmi.

Preto, ako sa domnievame, môže čitateľ o konkrétne argumenty stratiť záujem. Je samozrejmé, že rovnaké argumenty posilňujú názorový prúd, ale myslíme si, že nové argumenty diskusiu obohacujú a robia ju atraktívnejšou a prínosnejšou. Opakujúce sa argumenty boli najviac prítomné v prípade publicistických príspevkov o Zmluve o uplatňovaní výhrady vo svedomí.

5 Slovo na záver

V príspevku sme sa pokúsili podať nezainteresovaný pohľad na témy, ktoré čitateľské publikum zaujímajú, ale napriek tomu im médiá nevenovali toľko pozornosti (či už obsahom, formou, alebo spracovaním), ako by si zasluhovali. Autori analyzovaných príspevkov akoby nevedeli, alebo mali obavu, otvorene, nezaújato a bezkonfliktne prezentovať tieto témy, či vyvolať následnú diskusiu. Na jednej strane to chápeme, pretože každý z nás je istým spôsobom poznačený svojou kultúrou, etikou, osobitými názormi – na druhej strane by sa práve pri týchto a podobných citlivých témach mala vo väčšej miere prejavovať profesijná etika žurnalistu, najmä nestrannosť a snaha o objektivitu.

Literatúra:

BELÁK, B.: Katolícke Slovensko 2000.Trnava : SSV, 2001, s. 710.

BELÁK, B.: Katolícke Slovensko 2000.Trnava : SSV, 2001, s. 711.

FIDES, R.: Ad:Zmluva s Vatikánom...(28. 12.), Výhrada svedomia...(10. 1.), Len podľa... (10. 1). In: SME, 13. januára 2006, č. 10, s. 14. Autor bol hovorcom Ministerstva spravodlivosti SR.

GABČO, M.: Výhrada svedomia a druhotriedni občania?In: SME, 17. marca 2005, č. 63, s. 16.

GAVENDA, M.:Editorial. In: Katolícke noviny, 4. januára 2004, č. 1, s. 3.

GAVENDA, M.: Chceme oživiť heslo: Katolícke noviny do každej rodiny. In:Plnia kresťanské médiá v slovenskej spoločnosti svoju úlohu? Zost. M. Dyttert.Ružomberok : FF KU, 2005, s. 11 - 13.

GAVENDA, M.: Ozvať sa? In: Katolícke noviny, 11. marca 2001, č. 10, s. 2.

HAJDÚCHOVÁ, A.: Poznámka redaktorov. In: SME, 13. januára 2006, č. 10, s. 14.

JANČÍK, J.: Náboženský fanatizmus a konzervativizmus. In: SME, 7. februára 2006, č. 31, s. 16.

NICHOLSONOVÁ, L.: Čarnogurský: Najväčší odpor zmluve kládla SDL.In: SME, 18. augusta 2000, č. 191, s. 2.

Zdroje k uvedeným príkladom - články v analyzovaných periodikách:

(1) GAVENDA, M.: Bohatí duchovní? In: Katolícke noviny, 12. decembra 2004, č. 50, s. 2.

(2) GAVENDA, M.: V pravý čas na pravom mieste správnym spôsobom. In: Katolícke noviny, 11. marca 2001, č. 10, s. 2.

(3) GAVENDA, M.: O zmluve, pravde a slobode. Polemika okolo zmluvy o výhrade svedomia. In: Katolícke

noviny, 30. októbra 2005, č. 44, s. 17.

(4) GAVENDA, M.: Kontroverzná - zmluva, alebo televízia? (Komentár). In: Katolícke noviny, 23. októbra 2005, č. 43, s. 3.

(5) GAVENDA, M.: Zmluva? Ak a, tak aj b. In: Katolícke noviny, 12. februára 2006, č. 6, s. 3.

(6) GAVENDA, M.: Diskutujme verejne! In: Katolícke noviny, 22. januára 2006, č. 3, s. 2.

(7) GAVENDA, M.: Ozvať sa? In: Katolícke noviny, 11. marca 2001, č. 10, s. 2.

(8) KOČANOVÁ, M.: S novou cenou nové noviny. In: Katolícke noviny, 22. októbra 2006, č. 42, s. 21.

(9) DYTTERT, M. a kol.: Plnia kresťanské médiá v slovenskej spoločnosti svoju úlohu? Ružomberok : FF KU, 2005, s. 20. a s. 16

(10) BELÁK, B.: Katolícke Slovensko 2000. Trnava : SSV, 2001, s. 711.

(11) VESELÝ, M.: Kam smerujú KN v novom roku? In: Katolícke noviny, 1. a 8. januára 2006, č. 1, s. 18 - 19.

(12) ORBAN, K.: Kresťanské médiá na Slovensku a ich vývoj do roku 2000. Bratislava : Obzor, 2000, s. 5.

Mediale Darstellung von Themen über das Verhältnis zwischen dem Staat und der Katholischen Kirche In dem Beitrag, der ein Teilergebnis der unter der Leitung von E. Poláková im Rahmen der Diplomarbeit von K. Jureková an der Fakultät für Massenmediale Kommunikation der Kyrill und Methode Universität in Trnava durchgeführten Forschungsarbeit darstellt, analysieren die Autorinnen die mediale Darstellung von Themen über das Verhältnis zwischen dem Staat und der Katholischen Kirche in der meinungsbildenden Tageszeitung SME und in der Wochenzeitung Katolícke noviny.